

Klarspråk.

BULLETIN FRÅN SPRÅKRÅDET NUMMER 2009|3

Klarspråk skapar förtroende

NYLIGEN VAR Sverige värd för en välbesökt EU-konferens om öppenhet och klarspråk. Dessa svenska profilfrågor är mycket viktiga i ett demokratiskt samhälle.

Det är av stor betydelse att enskilda känner förtroende för offentlig verksamhet. En öppen förvaltning som uttrycker sig på ett klart språk har de bästa förutsättningarna att få enskildas förtroende.

Information från förvaltning till enskilda utgör en viktig länk och är nödvändig för delaktighet i samhället. I dag ligger en särskild utmaning i det enorma informationsflödet. Information från myndigheter trängs med mängder av annan information, och då gäller det att nå fram. Det finns dock ett alldeles utmärkt arbetssätt. Följ klarspråkprinciperna: Skriv kort. Skriv klart. Skriv enkelt.

Om vi i den offentliga sektorn gör vad vi kan för att vår information ska vara tydlig och för att dess syfte ska stå klart för mottagaren, är mycket vunnet. I en demokrati måste debatten om våra gemensamma frågor vara levande.

Beatrice Ask
Justitieminister

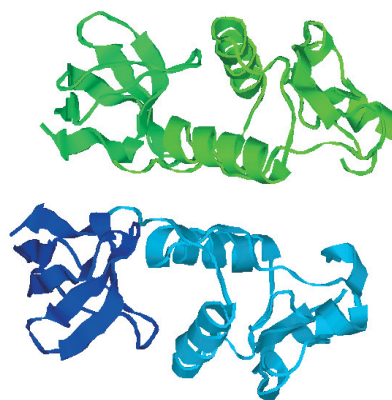
Samarbete ger resultat

EU:s översättare gör ett jättejobb. Man får dock inte glömma att deras frihet att göra tunga och komplicerade EU-texter "svenska" är begränsad. Rättsakter, som förordningar och direktiv, speglar en kompromiss mellan medlemsstaternas juridiska behov – och syn på språk. Och eftersom översättningen måste ligga mycket nära grundtexten, blir även den svenska texten tung och komplicerad. Språklagens krav på "värdad, enkelt och begripligt" kan tyckas långt borta.

Men det svenska språkarbetet bör inte ses som avslutat i och med EU-översättningen. I synnerhet gäller detta direktiven, som när de införs i medlemsstaternas lagstiftning bara är bindande "med avseende på det resultat som ska uppnås". Medlemsstaterna är således fria att bestämma formen. Det betyder bland annat att direktivens juridiska system, terminologi och språkliga utformning kan bearbetas till en mer hanterlig form i svenska lagar och föreskrifter, så länge deras mål och mening består. Införlivandet är alltså ytterligare ett "översättningsarbete"; direktivet anpassas till svenska förhållanden och överförs till ett begripligt regelverk som fungerar i Sverige.

Bäst blir det förstås om jurister,

ämnesexperter, språkexperter och terminologer samarbetar i denna andra översättning. Ett bra exempel är arbetet med Socialstyrelsens vävnadsföreskrifter, som kommer i ny version till årsskiftet. Samarbetet mellan de

Vävnadsföreskrifterna handlar om hanteringen av vävnader och celler som ska användas för transplantation, assisterad befruktning och tillverkning av läkemedel. Bilden: proteiner.

olika professionerna har banat väg för ett svenskt regelverk som är betydligt mer begripligt och tillämpbart än den svenska översättningen av direktivet. Dessutom är det förankrat bland användarna redan innan det träder i kraft. Visserligen kunde man som språkkonsult önska sig ett ännu klarare språk i föreskrifterna,

men framför allt bör det tvärprofessionella arbetssättet bli mönsterbildande. Mycket arbete har lagts ned på vävnadsdirektivet, men resultatet – ett användbart svenskt regelverk – är mödan värt och arbetssättet något att dra lärdom av för andra myndigheter.

Helena Palm,
språkkonsult och terminolog
Läs mer på www.vavnad.se

● ● "Det svenska språkarbetet bör inte ses som avslutat i och med EU-översättningen."

Betydelsen av nätverk

● EU-språkvården bidrar till korrekt terminologi

Hur kan Sverige bidra till klarare och enklare EU-texter? Hur kan vi se till att terminologin är korrekt? Frågorna ligger till grund för den EU-språkvård som är organiserad inom Justitiedepartementets granskningsenhet.

● ● Den främsta kanalen för arbetet är EU-språkvårdens webbsidor, och det främsta redskapet det nätverk av kontaktpersoner vid departement, myndigheter och EU-institutioner som byggts upp med EU-språkvården som spindel i nätet.

Kontaktpersonerna förmedlar information från EU-språkvården till experterna på myndigheten eller departementet och hjälper EU-översättarna att snabbt få tag på rätt expert i termfrågor eller andra frågor. EU-

språkvården har i sin tur nära samarbete med de olika översättningsavdelningarna i Bryssel och Luxemburg och med språkvårdsorganen i Sverige.

På EU-språkvårdens webbsidor finns riktlinjer och rekommendationer för EU-texter. Ett exempel är riktlinjer för hur man begär rättelser i redan antagna rättsakter. Institutionernas avtal om gemenskapslagstiftningens redaktionella kvalitet finns också där, liksom handledningen för hur rättsakter bör utformas. Av denna handledning framgår att EU-lagstiftningen ska vara målgruppsanpassad och klart och enkelt utformad. För att den ska vara det räcker det inte med bra översättningar med korrekta termer. Det som behövs är att EU:s originaltexter uppfyller kraven i handledningen. EU-språkvården arbetar därför också för att påverka arbetet för bättre originaltexter.

Klara och enkla regler är en priori-

terad fråga för Sverige. Det är en del av EU-språkvården att bevaka och påverka den frågan. En hel del arbete för klara och begripliga texter pågår nu i EU-institutionerna, och det finns mycket på gång framöver. Ett exempel på det intresse frågorna möter är det välbesökta seminariet *Öppenhet och klarspråk i EU* som nyligen hölls i Stockholm. Där talade bland andra kommissionären Leonard Orban, generaldirektören i Generaldirektoratet för översättning Karl-Johan Lönnroth och professor Sture Allén om betydelsen av klara och begripliga offentliga texter. Klarspråkstänkandet håller på att slå rot i EU, även om mycket arbete återstår.

*Anne-Marie Hasselrot,
språkeexpert i Regeringskansliet
och ansvarig för EU-språkvården*

*Läs mer på
www.regeringen.se/klarsprak.*

Finns det ett särskilt EU-språk?

● ● Jag svarar i egenskap av privatperson och inte som representant för EG-domstolen: Det finns inte något särskilt EU-språk som lever ett eget liv vid sidan av andra språk, däremot olika uttrycksätt bland personer med fackkompetens från olika medlemsländer.

EU-texter handlar ofta om juridik och är resultatet av ett samspel mellan flera juridiska kulturer och språk. Våra översättningar kan av naturliga skäl inte bli en helsvensk produkt, eftersom de texter vi ska översätta sällan har vare sig enbart svenska företeelser som bakgrund eller svenska skribenter som upphovsmän. Vi kan inte helt filtrera bort detta i översättningarna, men utmaningen är att förmedla ett

mångkulturellt juridiskt budskap på god svenska.

Speciella facktermer och vissa standardiserade uttrycksätt finns i juridiska texter, både på nationell nivå och på unionsnivå. Att däremot jämföra språket i exempelvis juridiska texter på unionsnivå med det allmänna språkbruket på nationell nivå blir en helt annan studie.

För en läsare i exempelvis Sverige känns texterna från unionen lite

främmande, men därmed rör det sig inte om ett enhetligt och självständigt EU-språk. Språket i texterna är resultatet av ett flerspråkigt och mångkulturellt samarbete som inte kan definieras som ett enda språk.

EU-konferensen om klarspråk och öppenhet i Stockholm visade att det hos deltagarna från såväl medlemsstaterna som EU-institutionerna finns en tydlig vilja att verka för klarspråk och öppenhet. Det ger hopp om en dynamisk utveckling!

*Ingalill Lindblom,
avdelningschef på EG-domstolens
svenska översättningsenhet*

Vägen från original till översättning

EU-texter har rykte om sig att vara krångliga och svår-lästa. Det gäller inte minst lagtexter, som förordningar och direktiv. Trots att alla tycks vara överens om att texterna ska vara lättlästa och medborgaranpassade ligger många EU-texter långt från det idealet. Varför blir det så? Att originaltexterna är snårigt skrivna har förstås stor betydelse, men kan det finnas andra faktorer?

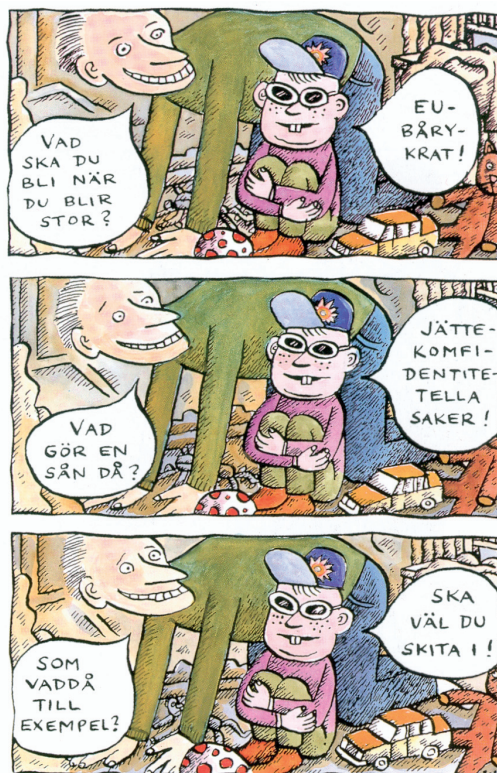

Bild: Robert Nyberg

● ● I mitt avhandlingsprojekt, som jag påbörjade hösten 2008, undersöker jag hur texterna påverkas av det faktum att de översätts i flera led. Jag tittar på lagtexter som översätts vid kommissionen, parlamentet och rådet innan de antagits som nya lagar och undersöker hur texterna påverkas av denna interinstitutionella gång. Det mest intressanta är då inte de färdiga texterna, utan hur vägen fram till färdig text ser ut. Hur arbetar man på de olika översättningsenheterna? Hur ser samarbetet mellan dem ut? Vilket klarspraksarbete bedrivs på respektive enhet, och hur? Det är sådana frågor jag kommer att söka svar på. Målet är att kartlägga översättningsprocessen och se vilka spår den sätter i texterna.

Under våren genomförde jag en pilotstudie i Bryssel, och intrycket från den är att klarspraksarbetet är mycket levande på de översättningsenheter

jag besökte. Bland annat arbetade man med nya riktlinjer för icke-juridiska texter, för att inte lagspråket ska leta sig in i andra texter i onödan. Samtidigt verkade det finnas en tendens att varje steg i översättningsprocessen sker ganska isolerat, trots att de svenska översättningsavdelningarna på flera sätt samarbetar med varandra. Översättarna får också mycket lite återkoppling på sina texter utifrån. Detta är några av de aspekter som jag kommer att undersöka vidare. För om vi vill förstå varför texter ser ut som de gör, måste vi veta något om hur de tillkommit. Och för EU-texter är översättningen en central del av deras tillkomst.

Saga Holgersson,
doktorand
vid Uppsala universitet,
Institutionen för nordiska språk

Språkfrågan

Om att vara ordförande

Sverige är ordförande i EU. Eller ska det vara *för EU*? Eller kanske *inom EU*, eller rentav *av EU*? Om man googlar hittar man alla möjliga varianter och det inte enbart i språkligt frisinnade bloggar, utan även hos väletablerade medier och på sidor med adresser som riksdagen.se och regeringen.se.

Spelar det då ingen roll vilken preposition man använder? Råder totalt prepositionskaos? Nej, riktigt så är det inte. Användningen *ordförande i EU* är överlägset vanligast, följt av *ordförande för EU*. Båda går bra och får stöd i ordböcker; man kan vara ordförande såväl *i* något som *för* något. Men man kan också vara ordförande *inom*, *på* och *vid* något. Det beror på vad "något" är. För att bringa lite reda i det hela kan man hålla sig till följande huvudprinciper:

Man kan vara ordförande *i* och *för* en sammanslutning (t.ex. EU, Metallklubben, AIK eller Banverkets styrelse). Man kan också vara ordförande *för* en sammanslutning *inom* en större sammanslutning (t.ex. *Det finns flera slags ordförande inom EU*).

Man kan vara ordförande *för*, *på* och *vid* en sammankomst (t.ex. ett möte, en konferens eller en förhandling).

Efter verb som *nominera*, *välja* och *utse* kan man också använda prepositionen *till*: *Man utsåg nästa ordförande till EU*.

Ulrika Kvist Darnell

Notiser

Ny upplaga av Myndigheternas skrivregler

Myndigheternas skrivregler har kommit ut i en ny upplaga, den sjunde i ordningen. Skrivreglerna ger de viktigaste skrivreglerna för den som skriver i arbetet. Vad är nytt? Det mesta är uppdateringar och justeringar där vissa råd har anpassats till räden i Språkrådets *Svenska skrivregler*.

Avsnittet om *skall/ska* har ändrats, främst på grund av att riksdagen och Regeringskansliet har gått över till *ska* i alla sina texter.

Boken kan beställas från Fritzes. Den finns även i en elektronisk version på www.regeringen.se/skrivregler.

Landsting informerar på andra språk än svenska

I SLUTET AV 2008 var i 281 581 personer i Sverige, nära 14 procent av befolkningen, födda utrikes. Även om många av dessa behärskar svenska väl, finns det stora grupper som inte gör det. Dessutom tillhör ett okänt, men antagligen stort, antal av dem som är födda i Sverige någon nationell etnisk minoritet, med annat modersmål än svenska.

Konsultföretaget Nå fram AB har gjort en studie av landstingens webbsidor och av hur landstingen väljer att kommunicera på andra språk. Den visar på stora skillnader i fråga om hur och i vilken utsträckning landstingen erbjuder service på andra språk än svenska. Avsaknaden av generella riktlinjer för olika myndigheter, landsting, kommuner och andra är uppenbar, menar konsultföretaget. Studien kan laddas ner på www.nafram.se.

Staten som mångkulturell arbetsgivare

I DAG HAR 20 procent av befolkningen utländsk bakgrund, och många anställda i staten har svenska som andraspråk. Vilken språklig identitet har en statstjänsteman? Hur sker kompetensöverföringen? Hur socialiseras man in i rollen? Vilket stöd får nyanställda? Ses den mångkulturella bakgrunden som en resurs? Dessa och andra frågor diskuterade Gunlög Sundberg, lektor vid Stockholms universitet, i sin föreläsning på språkkonsultföreningens konferens om den senaste språkforskningen. Gunlög Sundberg deltar i ett forskningsprojekt om rekrytering och socialisering av mångkulturell personal i statlig förvaltning. Läs mer om projektet på www.rj.se. Sök på "Gunlög Sundberg".

Första klarspråkspriset i Norge utdelat

I NORGE har man på kort tid byggt upp en klarspråksverksamhet liknande den vi sedan länge haft i Sverige, inklusive utdelning av ett särskilt klarspråkspris. Den första pristagaren blev Lånekassen, motsvarigheten till CSN i Sverige. De fick priset för sitt arbete med att förbättra språket i allt från brev, broschyrer och blanketter till webbkommunikation. Priset är precis som i Sverige en glasskulptur som symboliserar klar och god kommunikation. Läs mer på norska Språkrådets webbplats, www.sprakradet.no.

Kommunen på webben

KOMMUNERS webbplats är en bra kanal för oss medborgare att ta del av samhällsinformation. Men bara om vi hittar den information vi söker och förstår den information vi hittar.

Bild: Robert Nyberg

Språkkonsulten Linus Salö har undersökt småbarnsföräldrars sök- och lässtrategier när de försöker ta reda på information om förskolors regler i kommunen. Resultaten presenteras i studien *Mottagaranpassning för nätmedborgaren*, Umeå universitet. Här finns många nyttiga lärdomar om hur webbplatsers struktur och språk kan mottagaranpassas, för att människor ska kunna använda dem. Finns att ladda ner på www.sprakradet.se/5411.

Klarspråkskristallen 2010

Snart dags att skicka in bidrag! Texter i två kategorier kan nomineras:

- webbtexter
- domar och domstolsbeslut.

Mer information i nästa nummer.

Klarspråk.

Ett informationsblad från Språkrådet, språkvårdsavdelningen inom Institutet för språk och folkminnen.

Box 20057, 104 60 Stockholm
Ansvarig utgivare: Lena Ekberg

Redaktör: Eva Olovsson
Tfn (växel): 08-442 42 00

Fax: 08-455 42 26

E-post: klarsprak@sprakradet.se

Webbplats: www.sprakradet.se

Tryck: Katarina tryck AB.

